

Insynsrådet för Länsstyrelsen Halland

Angelägen information om betydande folkhälso- och potentiella miljöproblem, förenat med miljötillstånd för vindkraftsparkerna Örken och Örken-Munkaböl i Hylte och Halmstads kommuner. Ärendenr 555-349-18 och 500-105-19.

Hemställan om upphävande av beslut 2019-01-24 och nytt beslut om interimistiskt förbud.

Föreningen God Livsmiljö Hylte har till länsstyrelsen Halland och Hylte och Halmstads kommuner 2018-01-24, hemställt om återkallelse och beslut om interimistiskt förbud för vindkraftsparkerna Örken och Örken-Munkaböl i Hylte och Halmstads kommuner. Framställningarna avvisades av länsstyrelsen Halland 2019-01-24, ärendenr 555-349-18 och 500-105-19.

Vi vill härmed meddela vårt missnöje och överklagan av beslutet, då vi ser att ny forskning talar för att anläggningarna är behäftade med en rad allvarliga hot mot folkhälsa, klimat, ekosystem och skogsnäringen. Bilaga 1. Det kan också konstateras att samråd inte har tagits med Hylte och Halmstads kommuner, vilka dessutom ännu inte har besvarat skrivelsen.

Kampen för den utsatta befolkningen och miljön i Nissadalen kan följas i bifogade bilagor om överklaganden till Mark- o miljödomstolen Vänersborg och skrivelser till länsstyrelsen Halland. Bil. 2a-c.

Den svenska vindkraftsutbyggnaden är baserad på ”politisk korrekthet”, subventioner, markägarintresse, felaktiga mätvärden (dBA) och rigid ”praxis 40 dBA” som accepterar att känsliga personer ”kan uppleva störningar” (20-30 %). Dessutom inkonsekvent dygnsmedelvärde och åsidosättande av Naturvårdsverkets rekommendationer om 35 dBA för områden med lågt bakgrundsljud, tonalt ljud, lågfrekvent ljud och amplitudmodulerat ljud, samt stereotypa beräkningsmodeller som inte beaktar en rad specifika fysiska realiteter som kännetecknar den pulserande ljudutbredningen från extremt höga vindkraftverk i kallt nordiskt klimat. Detta har lett till att hörbarhet och störningar kan upplevas på 5 gånger längre avstånd än vad som beräknats. Verken emission av infraljud och markvibrationer kan uppmätas 10-25 km från verken. Detta medför sömnstörningar och ohälsa som når långt in större tätorter. Det redovisade exemplet från Grimsås i Tranemo/Gislaveds kommuner är ett skrämmande exempel på undermåliga beslutsunderlag och hur svensk kulturbygd blivit internationell handelsvara genom gynnsamma subventioner, på lokalbefolkningens bekostnad.

Särskilt utmärkande för myndighetsutövningen är underlåtenheten att utvärdera nya vetenskapliga bevis om ohälsa och anpassa prövningsprocessen till den tekniska utvecklingens nya förutsättningar och medborgarnas erfarenheter och rapporterade obehag. Detta gäller bl.a.

- kritik mot dBA-värdet, som filtrerar bort 60 % av lågfrekvent ljud och ohörbara ”infraljud” (pulserande luftstötter) under 20 Hz. Som mest 70 dB i låga frekvenser.
- kunskap om de lågfrekventa ljudens och infraljudens övergång till ”cylindrisk” förlängd ljudutbredning, genom att ljuddämpningen reduceras till 3 dBA per varje dubbling av avståndet, mot normalt 6 dBA för ”sfärisk” ljudutbredning.
- konstaterade markvibrationer som interagerar med infraljuden och höjer bullernivån inomhus.
- kritik mot beräkningsmodell Nord 2000, som ger 8 dBA för låga värden i det lågfrekventa området
- långtidsstudier som visat att amplitudmodulerat ljud kräver sänkning av gränsvärdet med 5 dBA.

Denna fakta-abstinens har hindrat utvärderingen av de medicinska effekterna vid långtidsexponering. Stöd finns nu i WHO:s rapport **Environmental Noise Guidelines for the European Region 2018**, som för första gången hanterar bullerstörningar från vindkraft. WHO rekommenderar riktvärdet 45 dBLden, vilket motsvarar normalt riktvärde 38,3 dBA. Detta är en skärpning ur svenskt perspektiv, mot nuvarande ”praxis” 40 dBA, vilket ytterligare stöder kravet på översyn av det svenska regelverket. WHO-rapporten innehåller också vetenskapliga rapporter som **”visar att vindkraftverk kan generera infraljud eller lågfrekvent ljud som når lägre frekvenser än trafikbuller”**. Tydliga samband mellan generellt miljöbuller och allvarliga hälsoeffekter redovisas i den kompletterande rapporten **Biological**

Mechanisms Related to Cardiovascular and Metabolic effects by Environmental Noise, som sammanställts av en svensk expertgrupp; Eriksson (KI), Pershagen (KI), Nilsson (SU). Bilaga 3. Experterna klargör att buller från vindkraftverk har specifika egenskaper, som medför extra irritation genom ständig upplevelse av ljud från roterande vingar, samt varierad amplitudmodulering som uppstår vid atmosfärisk påverkan av de höga verken (Schäffer et al, 2016). **”Detta skiljer vindkraftsbullret från andra bullerkällor och har inte alltid beskrivits korrekt”. ”Standardmetoder för mätning av ljud, oftast inklusive A-viktning, fångar inte lågfrekvent ljud- och amplitud-modulering som är karaktäristiskt för vindkraftsbuller”**. (Council of Canadian Academies, 2015).

Men WHO-rapporten är inte heltäckande. Den vetenskapliga datainsamlingen slutar 2014. Därmed utelämnas viktiga rapporter om de ohörbara, pulserande luftvågornas (<20 Hz) interaktion med markvibrationer över långa avstånd, som visar dämpad aktivitet i hjärnan och andningscentrum intill hjärnstammen. Våldokumenterade portugisiska långtidsstudier visar patologiska förändringar (förtjockad vävnad) i hjärtsäck, lungor och blodkärl. De har också konstaterat degenererande effekter på hjärnan (motsvarande pannlobsförändringar vid hög ålder), missbildningar i luftstrupe, onormala hemostas, koagulerings och immunologiska parametrar. Tysk studie visar att infraljud försämrar hjärtmuskeln kapacitet med 20 % (Christian-Friedrich Vahl, Mainz Universitet, 2017).

Amerikansk samkörning av offentliga databaser visade signifikanta samband mellan självmordsfrekvens och vindkraftsetablering upp till 25 km. Samband fanns för äldre individer och för de som levte i den förhärskande vindriktningen. Finsk uppföljning visade ökande sjukdomssymptom upp till 15 km. Den tyska specialistläkargruppen **Ärzte für Immissionsschutz**, anger att gränsen för hälsoeffekter vid infraljudsexponering ligger vid 60 dBZ och att denna nivå först underskreds vid **10 km, från ett enda vindkraftverk**. Bilaga 4.

WHO-rapporten och de medicinska bevisen talar således för att infraljud från vindkraftsparkerna Fröslida (9 verk), Ryssbol (6 verk) och EOn Fröslida (6 verk) redan påverkar de större orterna Torup, Rydöbruk, Hyltebruk samt Fröslida, Johansfors och Oskarström i Nissadalen. Inkluderas omgivande landsbygd, så är ca 20.000 invånare mer eller mindre påverkade. En ytterligare belastning med 25+2 verk är därför oacceptabel. Problemen är redan så kännbara, att begränsande åtgärder måste vidtas. Länsstyrelsen har inte heller presenterat begärd tolkning av sitt skärpta bullervillkor *”inte under någon del av dygnet”*, som ansluter till Naturvårdsverkets uppföljningsrapport och är avsett att skydda närboende från plötsliga ljudhändelser och sömnstörningar. Utvecklas i bilaga 4.

Länsstyrelsens hänvisning till Naturvårdsverkets hemsida är ett irrelevant försök att slippa ta ansvar för tolkning av sitt eget beslut. Här anges tydligt att nytt regelverk ska presenteras under 2019. Vår begäran om att låta Region Hallands folkhälsoenhet utvärdera vindkraftsbullrets effekter på folkhälsan har inte effektuerats.

Allt fler lokalpolitiker är nu medvetna om dessa effekter, vilket lett till att centralmakten söker få bort kommunernas vetorätt. Sverige saknar regelverk för vindkraftsbuller, som uppfyller EU:s SMV-direktiv, avseende medverkan av ”allmänheten”. Myndigheterna har tvingats att agera och Naturvårdsverket har i oktober 2018 påbörjat revidering av regelverket för buller. Översyn görs också av strategin för vindkraft med syftet att möjliggöra utbyggnaden om ca 12.000 verk för att avveckla kärnkraften.

Den ”politiska korrektheten” har också medfört sänkta krav på skydd av miljö, ekosystem, klimat och biologisk mångfald, samt passiv tillämpning av EU-direktiv, regelverk och miljöbalkens försiktighetsprincip. Exempel på miljöfarlig placering av vindkraftsanläggningarna i Nissadalen;

- i direkt anslutning till Store Jöns Mosse. Den unika 242 ha stora mossen (”taigakaraktär”) har **högsta nationella och internationella skyddsvärde Klass 1**, enligt länsstyrelsens sammanställning av riksintressen för naturvård och våtmarksinventeringen, rapport 5925, 2009.

”Klass 1 objekt har mycket höga naturvärden för regionen och är av internationellt eller nationellt bevarandevärde. De är oftast till stor del opåverkade och behöver bevaras för framtiden. Inga ingrepp som kan påverka eller ytterligare påverka hydrologin bör tillåtas”.

- i tillrinnings- och grundvattenområdena för Nyebro-Övregårds vattentäkt i Hylte kommun och Sennans vattentäkt i Halmstads kommun (Laholmsbuktens vattenförbund). Oförenligt med EU:s vattendirektiv, Naturvårdsverkets allmänna råd om vattenskyddsområden (7 kap. 21, 22 och 25 §§ MB), som anger att hela tillrinningsområdet ska skyddas enligt Naturvårdsverkets allmänna råd och länsstyrelsens beslut. Stor risk för dekontaminering av oljor samt frigörande av humusbundet metylkvicksilver, tungmetaller och PFAS-ämnen. Även dioxiner vid brand.
- i reproduktionsområdet för Nissans laxbestånd, som huvudsakligen sker i biflödet Sannan, som rinner upp i Örkenområdet och som är en förutsättning för det EU-stödda turismprojektet RELAX SWEDEN (1 Mkr), för ökad fisketurism i Nissan.

Det är ytterst märkligt att länsstyrelsen kan friskriva sig från ansvar enligt tillägget i tillståndsbeslutet: *”Prövning av vattenverksamhet, som kan vara tillstånds- eller anmälnings-pliktig enligt 11 kap. MB ingår inte i denna tillståndsprövning. Inte heller ingår prövning om dispens för biotopskydd enligt 7 kap. Miljöbalken eller prövning enligt lagen om kulturminnen. Detta beror på att Miljöprövningsdelegationen i huvudsak prövar miljöfarlig verksamhet enligt 9 kap. Miljöbalken (se 3 § förordningen om Miljöprövningsdelegationer)”*. Detta borde prövats enligt **11 kap 9c § punkt 2 MB**; *Regeringen får meddela föreskrifter om förbud, skyddsåtgärder, begränsningar och andra försiktighetsmått för vattenverksamheter och för vattenanläggningar som behövs till följd av Sveriges medlemskap i Europeiska unionen. Lag (2018:1407).*

Frågan om förfrågan om förhandsutlåtande hos EU-domstolen har tagits upp i pågående miljöprövning av Eon:s Örken-Munkabolprojekt vid mark- och miljödomstolen i Vänersborg. Bilaga 5. Här bör EU-domstolens tolkning av vattendirektivet i den s.k. **Weser-domen**, särskilt beaktas. I synnerhet de climateffekter som uppstår vid markvibrationer i våtmarker och orsakar ökade utsläpp av koldioxid och metan. Vetenskapliga rapporter (UK och Skottland) varnar för att markvibrationerna komprimerar torvskikten så att försurat och kontaminerat grundvatten läcker ut i vatten dragen, varvid syre ges tillträde och oxidation av det bundna kolet påbörjas.

Länsstyrelsen borde utvärderat om detta ska betraktas som markavvattning enligt 11 kap 14 § MB; *Regeringen får förbjuda markavvattning som skulle kräva tillstånd enligt detta kapitel i områden där det är särskilt angeläget att våtmarkerna bevaras.*

Länsstyrelsen har inte heller handlagt vår framställan om interimistiskt förbud i avsikt att få tid för utredning av det allvarliga riskscenariet för vattenförsörjningen till 2100. Bevarandet av denna unika vattenresurs, kan bli en överlevnadsfråga för framtida generationer, för att klara behovet av dricksvatten och konstbevattning. Länsstyrelsen har tydligt ansvar enligt 11 kap 7 § MB, för att *”en vattenverksamhet skall utföras så att den inte försvårar annan verksamhet som i framtiden kan antas beröra samma vattentillgång och som främjar allmänna eller enskilda ändamål av vikt”*.

Behov av interimistiskt förbud föreligger också för utvärdering av en rad kritiska miljöeffekter, som kan få extrema effekter på ekosystem, biologisk mångfald och det lokala och nationella skogsbruket;

- markvibrationernas och ”infraljudets” störande effekt på kommunikationssystemen hos insektsfaunan i humusskiktet. Amerikanska forskare har utvecklat mätmetoder, som visar att mycket små insekter (< 0,5 mm) kommunicerar via vibrationella ljudsystem inom ca 2 m radie, i frekvensområden < 60 Hz. Här finns risk för blockering av ekosystemen, så att nedbrytningen av växtdelar fördröjs, vilket medför försämrad återföring av näringsämnen. Insektsdöden är ett globalt problem.
- markvibrationernas påverkan på skogstillväxten genom komprimering av marken, som försvårar rotsystemets utveckling. Ökad avledning av regnvatten leder till uttorkning av marken. Kinesisk studie baserad på satellitövervakning, visar att vegetationsindex sänks ca 15 % över 9 km. Vindkraftverken pressar ner torr och varmare luft, som höjer nattetemperaturen och daggpunkten, vilket medför uttorkning /Not. Särskilt känsligt under våren/. Dessutom konstateras att vegetationen inte återställs efter byggnadsfasen, vilket indikerar att vindkraftverken ändrar tillväxtmiljön. Turbulens bakom verken kan pressa ned kallare luft på dagtid. Kondensering av fuktig luft kan medföra nedisning, knäckta grenar och frusna toppskott. Turbulensvirvlar som träffar träden snett uppifrån ökar risken för stormskador.

- markvibrationernas och de interagerande pulserande luftvågornas påverkan av trädens egen-svängning, kan bidra till att biomassa primärt allokeras för att förstärka rotsystemen i stället för normal tillväxt av stam, grenar och löv. Laboratiestudier visar minskad tillväxt av grenar och blad.
- skärpning av skyddet av de naturliga predatorerna, fladdermöss och tornseglare, etc. Eftersom det kan medföra ökade insektsskador i skogsnäringen. Tyska forskare uppskattar att de europeiska vindkraftverken dödar över 300.000 fladdermöss per år och varnar för ekologisk krasch. Insektsskadade barrträd avger mer terpenten, som ombildas till skadligt ozon och tränger in i barrens och lövens bladöppningar. Denna s.k. **ozolytprocess** bedöms förvärras fram till 2050 och förstärks av klimatuppvärmningen och den ökade förekomsten av invasiva arter och dubbla insektssvärmningar. Sverige uppfyller inte EUROBAT Guidelines 2015, vilket leder till en långsam utslagning av globalt skyddade arter. Sverige saknar nationellt regelverk för skydd av fladdermöss och de av länsstyrelser och domstolar satta villkoren är ett slag i luften, som endast förlänger lidandet och utslagningen av de i UN-konventionen skyddade arterna. Detta gäller särskilt de fyra högriskarter som passerar Nissadalen och sedan utsätts för hot under hela flyttningen till och från kontinenten genom Tyskland och södra Frankrike. EU har nu insett det allvarliga hotet mot hela ekosystemet och beslutat att alla länder ska fastställa nationella regelverk senast 2024, baserat på EUROBAT Guidelines 2015. Detta är inte tillräckligt för de gemensamma migrerande arterna Nordisk fladdermus, Brun fladdermus och Pipistrell, samt tornseglarna. Klimatförändringen medför redan att det svenska skogsbruket hotas av invasiva insektsarter och dubbla insektssvärmar. Föreningen God Livsmiljö Hylte anser att Miljöprövningsdelegationens vaga skyddsåtgärder som beviljats för KumBro Vind AB:s vindkraftspark på andra sidan Nissan, är verkningslösa och att de nationella och internationella regelverken ska inväntas, varför tillståndet överklagats och nu är föremål för omprövning vid Svea Hovrätt. Bilaga 6. /Not. Tyvärr enbart avseende handläggningsfel och formella möjligheter till tillgång till rättsprocessen/. Föreningen avser driva frågan om EU-regelverk för de migrerande arterna, vilket bör leda till avsevärda skärpningar av miljötillstånden för driftstopp under känslig tid. Vi har därför framfört förslag till enkla kompensationsåtgärder genom förlängning av certifikatstödet, som motsvarar den förlorade effekten. Vi har också i annan pågående miljöprocess (EOn Örken- Munkaböl 6+2 verk) åberopat att det inte är förenligt med EU-rätt och EUROBAT Guidelines 2015, att innesluta en koloni med högriskarten dvärgpipistrell vid Björkesjön mellan tre vindkraftverk.

Föreningen God Livsmiljö Hylte anser sig ha fullt stöd för

- återkallelse av miljötillstånden enligt 24 kap. 3 § punkt 3-5 och 7 MB, som möjliggör korrigerande av beslut, som baserats på undermåliga beslutsunderlag och vilseledande uppgifter, nya fakta eller skyldigheter enligt Sveriges förpliktelser till EU-medlemskapet, EU:s strategi för biologisk mångfald 2020, EU-direktiv för tjäder, Agenda 2030, Miljöbalkens försiktighetsprincip etc.
- interimistiskt förbud under tre år enligt kap. 7 §24 MB i syfte att undvika att Statskraft Södra Vind AB, under denna tid säljer miljötillståndet och för att få tid att invänta tolkningar av EU-rätten i Örken-området, nya regelverk för vindkraftsbuller och skydd av fladdermöss och tjäder, ny strategi för vindkraft, utvärdering av infraljudens effekter på klimat, ekosystem och skogsnäring, samt utvärdering av den framtida vattenförsörjningen.

Föreningen God Livsmiljö Hylte hemställer därför om att länsstyrelsen och insynsrådet verkar för upphävande av beslutet 2019-01-24 och i första hand snarast beslutar om interimistiskt förbud enligt ovan angivna saksak, EU-direktiv och Miljöbalkens försiktighetsprincip.

2019-02-25

Föreningen God Livsmiljö Hylte

Ove Björklund

Dagsländevägen 27, 302 56 Halmstad

Bilagor

- 1 Vänersborgs Tingsrätt, Mark- och miljödomstolen. Överklagande av länsstyrelsen Hallands beslut 2019-01-24, avseende begäran om återkallelse av miljötillstånd och interimistiskt förbud för vindkraftsparkerna Örken och Örken-Munkaböl i Hylte och Halmstads kommuner. Ärendenr 555-349-18 och 500-105-19.
- 2 a Länsstyrelsen Halland, Hylte och Halmstads kommuner (Kopior: Statkraft Södra Vind AB Region Halland Folkhälsoenheten, Havs- och Vattenmyndigheten Göteborg). Hemställan om begäran av återkallelse av miljötillstånd och interimistiskt förbud för vindkraftsprojekt Örken i Halmstads och Hylte kommuner.
- 2 b Länsstyrelsen Halland, Hylte och Halmstads kommuner (Kopior: Statkraft Södra Vind AB Region Halland Folkhälsoenheten, Havs- och Vattenmyndigheten Göteborg). Kompletterande information angående tidigare hemställan om begäran av återkallelse av miljötillstånd och interimistiskt förbud för vindkraftsprojekt Örken i Halmstads och Hylte kommuner i skrivelse 2018-01-14.
- 2 c Landshövding Lena Sommestad. Behov av beslut om återkallelse och interimistiskt förbud för vindkraftsprojekt Örken i Hylte och Halmstads kommuner för omprövning av hot mot folkhälsa, miljö och klimat
- 3 WHO-rapport, Biological mechanisms related to cardiovascular and metabolic effects by environmental noise. Charlotta Eriksson och Göran Pershagen, Institutet för miljömedicin vid Karolinska Institutet, Mats Nilsson vid Stockholms Universitet.
- 4 Vindkraftsanläggningarnas hälsoeffekter måste tas på allvar. Ove Björklund.
- 5 Vänersborgs Tingsrätt, Mark- och miljödomstolen. Överklagande av Miljöprövningsdelegationen Hallands beslut 2018-06-05, 551-9000-16, 1315-125. Tillstånd enligt 9 kap. miljöbalken till vindkraftsanläggning Örken–Munkaböl på fastigheterna Moshult 2:15, Kallarp 1:2, Karlstorp 1:15, 1:19 och 1:49 m.fl. i Halmstads och Hylte kommuner.
6. Vänersborgs Tingsrätt, Mark- och Miljödomstolen. Mål M1262-18. Överklagan av KumBro Vind AB:s överklagan av Länsstyrelsens i Hallands Läns (MPD) beslut 2018-03-14 (dnr 5517425-17) ang. avslutande av prövotidsutredning för vindkraftverk på fastigheterna Bökås 1:1 med flera i Hylte kommun.
Länsstyrelsen. Överklagan av villkorsändring i Länsstyrelsens miljöprövningsdelegations beslut från den 22 september 2009, dnr 551-26132-08, för Fröslida vindkraftspark på fastigheterna Fröslida 1:1 m.fl. i Hylte kommun.

Referens: Vindbrukskollen. De redan stora ingreppen med skadliga utsläpp av hälsofarliga markvibrationer och bullermattor i det svenska kulturlandskapet, och som medför störningar av ekosystem, klimat och skogsbruk, samt utgör barriärer och hot mot den biologiska mångfalden kan studeras på Vindbrukskollens nationella karttjänst.
<https://vbk.lansstyrelsen.se/>